

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ПЕТРА МОГИЛИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії

ЦНУ імені Петра Могили

Леонід КЛИМЕНКО

2024 р.

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
для вступу на другий рік навчання за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Миколаїв – 2024

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	3
1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ.....	5
1.1. Модуль 1. «Економічна теорія (політична економія)».....	5
2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ.....	9
3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ.....	9
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	10

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма розроблена для вступних випробувань для зарахування на навчання на другий курс рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Метою даного випробування є встановлення рівня знань та вмінь щодо основних економічних принципів і законів, що є фундаментальною основою для вивчення мікро- та макроекономіки та свідчитиме про готовність студента до подальшого опанування дисциплін з блоку професійної підготовки.

Вступний екзамен дозволяє виявити рівень володіння категоріальним апаратом та методологією дослідження. А також вміння аналізувати особливості розвитку та становлення економічних відносин учасників господарської діяльності; взаємодію економічних суб'єктів у процесі створення матеріальних благ при обмежених ресурсах; застосовувати діалектичні методи економічного аналізу при дослідженні елементів ринкового механізму; обґрунтовувати можливості застосування теоретичних моделей економічного розвитку в практичній діяльності; рівень розуміння об'єктивних законів розвитку суспільного виробництва, вміння аналізувати загальних і важливіших соціально-економічних проблем з метою задоволення зростаючих потреб населення.

Таке випробування вступників сприяє виявленню здібностей у майбутніх фахівців у галузі управління та адміністрування, економіки та фінансів, інших споріднених наук. У процесі його проведення абітурієнти повинні показати навички та вміння досліджувати економічні явища та процеси, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування власних здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах ринкової системи.

Вступник повинен знати:

- основні економічні школи;
- характеристики ринкових систем та суспільно-економічних формацій;
- основи аналізу і взаємодії попиту і пропозиції;
- як формується споживчий вибір на ринку;

- як фірма визначає кількісний і якісний склад ресурсів для виробництва певного обсягу продукції;
- як фірма визначає обсяг виробництва та ціну на продукцію залежно від ринкової структури;
- сутність економічних категорій: заробітна плата, зайнятість, ціна, інфляція тощо та методи їх регулювання.

Вступник повинен вміти:

- аналізувати діяльність підприємства за умов досконалої та недосконалої конкуренції;
- аналізувати поведінку споживачів на ринку товарі і послуг, а також домогосподарств на ринку факторів виробництва;
- оцінити економічну ситуацію країни та виявляти закономірності економічного розвитку;
- обирати найефективніші методи регулювання економічних явищ та категорій.

Вступне випробування включає один модуль, дисципліна «Економічна теорія (політична економія)».

Модуль дисципліни характеризує базові теоретичні та практичні знання та вміння абітурієнтів, що вступають на другий курс рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

1.1. МОДУЛЬ 1 «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ (ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ)»

Тема 1. Еволюція економічної думки. Основні економічні школи

Значення і стан економічної теорії в сучасному світі. Основні етапи розвитку економічної думки. Меркантилізм, фізіократи, класична школа політекономії. Марксистська політекономія, економікс. Основні напрямки розвитку сучасної економічної думки: неокласичний, кейнсіанство, соціально-інституціональний. Стисла характеристика української економічної думки.

Тема 2. Предмет і метод економічної теорії

Предмет економічної теорії. Процес праці і процес виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини. Безмежні потреби і обмежені ресурси. Еволюція предмету економічної теорії. Економічні категорії та економічні закони. Функції економічної теорії. Методи пізнання економічних явищ.

Тема 3. Економічні системи

Суспільний поділ праці. Натуральне господарство. Економічні системи: традиційна, командна, ринкова, змішана. Індекс економічної свободи. Економічна теорія про моделі економічної поведінки (А. Сміт, Д. Бентам, К. Маркс, М. Вебер). Поняття власності. Еволюція відносин власності. Сучасні форми власності.

Тема 4. Товарна форма організації суспільного виробництва: товар і гроші

Блага: економічні та неекономічні, матеріальні та нематеріальні. Товар і його властивості. Трудова теорія вартості. Теорія граничної корисності. Маржиналізм. Кардиналістська та ординалістська теорії. Інші теорії нетрудової вартості.

Стисла історія виникнення і розвитку грошей. Становлення і еволюція грошових відносин. Еволюційна і раціоналістична концепція. Функції грошей.

Грошовий обіг. Інфляція: сутність і наслідки. Сучасні кредитно-паперові та електронні гроші.

Тема 5. Ринок: його сутність і закономірності функціонування

Сутність ринку, його основи. Функції ринку. Структура ринку. Суб'єкти та інфраструктура ринку. Ринковий механізм: взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Поняття маркетингу.

Тема 6. Чинники виробництва, форми їх з'єднання

Процес виробництва і його чинники: праця, земля, капітал, підприємницькі здібності і форми їх з'єднання. Доходи власників економічних ресурсів. Теорія додаткової вартості капіталу. Капітал і теорія граничної продуктивності. Ринків ресурсів: основні характеристики. Ціноутворення на ринках ресурсів.

Тема 7. Праця і заробітна плата

Ринок робочої сили як один з ринків чинників виробництва. Основні етапи розвитку теорії заробітної плати, проблеми зайнятості і безробіття (марксистська теорія, Т.Р. Мальтус, М.І. Туган-Барановський, сучасний економікс). Суть заробітної плати, її форми і системи. Теорія людського капіталу. Дискримінація на ринку праці. Розподіл і соціальна справедливість.

Тема 8. Теорії відсотку і ренти

Позичковий відсоток, його сутність і механізм утворення. Капітал. Інвестиції. Дисконтування. Ринок капіталу, його суб'єкти та об'єкти. Дисконтування та прийняття інвестиційних рішень. Аграрні відносини і теорія земельної ренти. Зміст і специфіка аграрного сектору економіки, земельна рента, її види. Ціна землі.

Тема 9. Підприємницька діяльність Теорії прибутку

Сутність підприємницької діяльності та функції підприємця. Еволюція терміну підприємець, мотивація і організація підприємницької діяльності. Теорії прибутку. Неокласична теорія: прибуток як винагорода за підприємницькі здібності. Явні, неявні витрати. Теорія фірми: технологічний та

інституціональний підходи. Трансакційні витрати. Фірма як організаційна форма підприємництва. Види фірм.

Тема 10. Акціонерний капітал. Ринок цінних паперів

Сутність акціонерного капіталу. Акції та інші цінні папери. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та механізми її функціонування. Фондові індекси. Фіктивний капітал. Техноструктура. Теорія рефлексивності.

Тема 11. Монополія і конкуренція

Сутність конкуренції. Аналіз монополії і конкуренції в економічній теорії. Види фірм залежно від конкурентної стратегії. Монополія як чисто ринковий феномен; досконала і недосконала конкуренція. Соціально-економічні наслідки монополізму. Антимонопольна політика. Стратегія конкурентної боротьби.

Тема 12. Предмет та принципи макроекономіки. Результати національного виробництва

Особливості макрорівня. Історія розвитку макроекономічної науки. Методи макроаналізу. Значення макроекономічних показників. Система національних рахунків. Валовий внутрішній продукт, способи його обчислення. Національне багатство.

Тема 13. Економічне зростання, сутність і проблеми

Економічний розвиток і економічне зростання. Показники економічного розвитку та економічного зростання. Економічне зростання, його типи і чинники. Проблеми і наслідки економічного зростання.

Тема 14. Теорії економічного циклу

Циклічний розвиток ринкової економіки. Загальна характеристика економічного циклу. Фази циклу. Причини циклічності ринкової економіки. Види економічних циклів. Особливості сучасних економічних циклів.

Тема 15. Показники макроекономічної нестабільності: безробіття, інфляція

Безробіття як макроекономічна проблема. Основні показники ринку праці. Причини безробіття. Види безробіття. Економічні та соціальні витрати

безробіття. Індекси цін. Сутність та вимір інфляції. Види інфляції. Причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція пропозиції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 16. Основи теорії державного регулювання економіки

Еволюція поглядів на роль держави в економіці: за і проти. Економічні функції держави в ринковій економіці. Проблеми «фіаско ринку» та необхідність державного регулювання. Законодавча, стабілізуюча, розподільча функції. Цілі та методи державного регулювання. Економічні інститути.

Тема 17. Фіскальна та монетарна політика держави

Держбюджет. Основи теорії оподаткування. Види податків. Крива Лаффера. Бюджетний дефіцит. Державний борг. Фіскальна політика уряду.

Кредитна система. Центральний банк та його функції. Комерційні банки та їхні функції. Монетарна політика центрального банку.

Тема 18. Система сучасного світового господарства. Міжнародні економічні відносини

Загальні риси світового господарства, об'єктивні основи його розвитку. Теоретичні концепції міжнародної торгівлі: А. Сміт, Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін, В. Леонт'єв, П. Кругман. Платіжний баланс. Регулювання зовнішньої торгівлі. Міграція капіталів і робочої сили. Проблема інтеграції України в світове господарство.

Тема 19. Міжнародна валютна система

Поняття валютних курсів. Основні етапи розвитку валютної системи: система золотого стандарту, Бреттон-Вудська та Ямайська валютні системи. Валютний ринок, основні функції та механізм функціонування. Регулювання валютних курсів. Валютна політика.

Питання для підготовки з модулю 1 «Економічна теорія (політична економія)»:

1. Розвиток поглядів на предмет економічної теорії.

2. Дві аксіоми економікс. Економічні ресурси. Альтернативні витрати. Крива виробничих можливостей.
3. Метод економічної теорії. Економічні категорії та економічні закони, їх класифікація. Нормативна і позитивна економічна теорія.
4. Натуральне господарство. Поділ праці.
5. Економічна система. Типи економічних систем.
6. Економічна природа власності.
7. Товар і його властивості. Двоїстий характер праці, втіленої в товар.
8. Маржиналізм. Теорія спадної граничної корисності.
9. Виникнення та сутність грошей. Сучасні концепції грошей. Функції грошей. Закони грошового обігу.
10. Закони попиту і пропозиції. Чинники, що впливають на попит і пропозицію. Рівноважна ціна.
11. Процес праці та його чинники. Закон спадної граничної продуктивності.
12. Кругообіг і оборот капіталу. Основний і оборотний капітал. Амортизація.
13. Ринок праці. Заробітна плата. Людський капітал. Диференціація доходів. Крива Лоренца. Коефіцієнт Джині.
14. Концепції капіталу. Часові переваги, дисконтування. Ринок капіталу. Позичковий відсоток.
15. Ринок землі. Земельна рента, її види. Диференціальна рента I і II. Ціна землі, її тенденції за сучасних умов.
16. Сутність підприємницької діяльності. Прибуток як винагорода підприємця. Основні типи підприємств, їхня класифікація, переваги та недоліки.
17. Акціонерне товариство. Прибуток акціонерного товариства і його складові. Контрольний пакет. Міноритарії.
18. Ринок цінних паперів. Акції та облігації. Курс акцій. Фондова біржа.
19. Конкуренція: сутність, види і роль в економічних системах.
20. Досконала конкуренція, чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія.

- 21.Монополія. Соціально-економічні наслідки монополізму. Антимонопольна політика.
- 22.Система національних рахунків. Валовий внутрішній продукт, способи його обчислення.
- 23.Національне багатство, його складові.
- 24.Економічне зростання і економічний розвиток, відмінності, основні показники.
- 25.Екстенсивне та інтенсивне економічне зростання.
- 26.Загальна характеристика економічного циклу.
- 27.Причини і види економічних циклів.
- 28.Безробіття як макроекономічна проблема. Причини і види безробіття. Економічні та соціальні витрати безробіття.
- 29.Сутність та вимір інфляції. Види інфляції. Причини та соціально-економічні наслідки інфляції.
- 30.Проблеми «фіаско ринку» та необхідність державного регулювання.
- 31.Цілі та методи державного регулювання. Економічні інститути.
- 32.Держбюджет. Основи теорії оподаткування. Види податків. Крива Лаффера.
- 33.Бюджетний дефіцит. Державний борг. Фіскальна політика.
- 34.Кредитна система. Центральний банк та комерційні банки. Монетарна політика.
- 35.Світове господарство, основні риси, об'єктивні основи його розвитку.
- 36.Міжнародна торгівля. Торговий і платіжний баланс. Регулювання зовнішньої торгівлі. Протекціонізм.
- 37.Валютні курси. Вплив зміни валютних курсів на обсяги експорту й імпорту.
- 38.Валютний ринок, основні функції та механізм функціонування. Регулювання валютних курсів. Валютна політика.

2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Вступні випробування охоплюють завдання з дисципліни «Економічна теорія», яка передбачена навчальними планами рівня вищої освіти «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Вступні випробування проводяться у вигляді письмового іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційне завдання містить 30 тестових питань, що охоплюють всі теми, наведені в тематичному змісті даної програми. Кожне тестове питання оцінюється у 3,33 бали. Таким чином, правильна відповідь на 30 запитань оцінюється у 100 балів:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3,3	6,7	10	13,3	16,7	20	23,3	26,6	30	33,3
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
36,6	40	43,3	46,6	50	53,3	56,6	60	63,3	66,6
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
70	73,3	76,6	79,9	83,3	86,6	90	93	96,6	100

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна теорія. Політекономія : навч. посіб. / В.М. Семененко, Д.І. Коваленко. – 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Центр навч. літ., 2011. 428 с.
2. Економічна теорія. Підручник. За заг. ред. М.О. Соколова. Київ: ЦУЛ, 2017. 532 с.
3. Економічна теорія. Політекономія : підручник / В. М. Тарасевич, О. Ю. Бобровська, В. К. Лебедєва та ін. ; за ред. В. М. Тарасевича. Київ: Знання, 2012. 206 с.
4. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2018. 608 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 9-те вид., доповн. Київ: Знання, 2014. 710 с. (Класичний університетський підручник).
6. Економічна теорія: політекономія: практикум: навч. посіб. / За ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2013. 496 с.
7. Макроекономіка і мікроекономіка. У 2 книгах. Книга 1. Вступ до аналітичної економіки. Макроекономіка. Львів: Априорі, 2020. 648 с.
8. Палехова В. А. Політична економія: Підручник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2012. 320 с.
9. Скорик Г.І. та ін. Вступ до макро- і мікроекономіки. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2019. 164 с.
10. Уразов А.У., Саух І.В., Вікарчук О.І. Основи економічної науки : Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2017. 312 с.
11. Федоренко В.Г. Політична економія. Підручник. 2-е вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
12. Якобчук В.П. Економічна теорія : навч. посіб. 3-тє вид. Київ: Ліра-К, 2015. 408 с.

Програма розглянута та затверджена на засіданні приймальної комісії університету
(протокол № 5 від «25» квітня 2024 року).

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Вікторія ЧОРНА